

नेपाल राष्ट्र बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरीवेक्षण विभागमा अनिवार्य रूपमा पठाउनु पर्ने समेत व्यवस्था गरिएको छ ।

निर्देशन नं.१२ : कर्जा सूचना तथा कालोसूची सम्बन्धी व्यवस्था ।

- क) कर्जा सूचना केन्द्रको स्थापना तथा कालोसूचीमा राख्ने सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंकको एकीकृत निर्देशनमा के कस्तो व्यवस्था गरिएको छ ?
- नेपाल राष्ट्र बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूको कर्जा प्रवाहमा शुद्धता र उपयुक्तता कायम गर्ने प्रयोजनको लागि सो सम्बन्धी सूचना व्यवस्था र यथासमयमा कर्जा नतिर्ने ऋणीहरूको कालोसूची तयार गर्ने कार्यलाई नियमित तथा व्यवस्थित गरी एउटै स्थानबाट सूचना प्राप्त हुने व्यवस्था गर्न कम्पनी ऐन, २०६३ अन्तर्गत संस्थापना भई सञ्चालनमा रहेको कर्जा सूचना केन्द्र लि. लाई नै नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ र नेपाल राष्ट्र बैंक कर्जा सूचना विनियमावली, २०५९ बमोजिमको कर्जा सूचना केन्द्र तोकिएको छ ।
 - कर्जा सूचना केन्द्रमा इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाले आफूले स्वीकृत गरेको दश लाख रुपैयाँ वा सो भन्दा बढीको कर्जा/सुविधा तथा ९० दिन भन्दा बढीले भाका नाघेका दश लाख रुपैयाँ वा सो भन्दा बढी रकमको कर्जा/सुविधासम्बन्धी विवरण महिना भुक्तान भएको १५ दिनभित्र पठाउनु पर्छ । यस्तो विवरण प्रत्येक आर्थिक वर्षको त्रयमास समाप्त भएको मितिले १५ दिनभित्र कर्जा चुक्ता नभएसम्म पठाउनु पर्छ । यसरी पठाएको विवरणमा पछि कुनै परिवर्तन भएमा वा कर्जा चुक्ता भएमा, भाका नाघेको कर्जा नियमित भएमा वा भाका मिति थप वा पुनरतालिकीकरण भएमा सो को समेत सो को जानकारी समेत १५ दिनभित्र अनिवार्य रूपमा केन्द्रलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । कुनै व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थालाई दस लाख रुपैयाँ वा सोभन्दा बढीको कर्जा/सुविधाको लागि आवेदन गरेमा कर्जा विश्लेषणको लागि ग्राहक/ऋणीको तोकिएको सूचना विवरण अनिवार्य रूपमा लिनु पर्छ । साथै दश लाख रुपैयाँ वा सोभन्दा बढीको कर्जा प्रवाह गर्न, पुरानो कर्जा नवीकरण गर्न, पुनरसंरचना वा पुनरतालिकीकरण गर्नु अगावै ऋणी/ग्राहकको बारेमा कर्जा सूचना केन्द्रबाट अनिवार्य रूपमा कर्जा सूचना लिनु पर्छ ।
 - कालोसूचीमा समावेश गर्ने प्रकृया: ऋण लिई नतिर्ने ऋणीहरूलाई कालोसूचीमा राख्ने प्रयोजनका लागि नियतपूर्वक ऋण नतिर्ने ऋणीहरू (Willful defaulters) र परिस्थितिवश ऋण नतिर्ने ऋणीहरू (Non-willful defaulters) गरी दुई समूहमा वर्गीकरण गर्नु पर्ने व्यवस्था छ । इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले दश लाख रुपैया वा सो भन्दा बढीको कर्जा रकम कालोसूची सम्बन्धी व्यवस्था अन्तर्गत कालोसूचीमा राख्न सिफारिस गर्नु पर्ने र सो बमोजिम जतिसुकै परिमाणको कर्जा, सापट तथा सुविधा रकम लिई नतिर्ने ऋणीहरूलाई कालोसूचीमा राख्न सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त

संस्थाले कर्जा सूचना केन्द्रलाई सिफारिस गरेमा कर्जा सूचना केन्द्रले नाम नामेशी यकीन गरी ५ दिनभित्र कालोसूचीमा राख्ने व्यवस्था रहेको छ ।

☞ कस्तो अवस्थामा कुनै ऋणी कालोसूचीमा समावेश हुन सक्छ ?

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुबाट दश लाख रुपैयाँ वा सोभन्दा बढीको कर्जा/सुविधा लिएका ऋणीहरु वा व्यक्ति देहायका कुनै एक वा सबै अवस्थामा कालोसूचीमा समावेश हुन सक्छ :

- कर्जाको साँवा वा साँवाको कुनै किस्ता वा ब्याजको भुक्तानी मिति एक वर्ष नाघेमा (कुनै ऋणीले उपयोग गरिरहेको विभिन्न कर्जा/सुविधामध्ये कुनै एउटा मात्र कर्जाको भुक्तानी मिति नाघेमा पनि), तर, सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संचालक समितिले अवस्था र औचित्य हेरी बढीमा तिन महिनासम्म थप समय प्रदान गर्न सक्छ ।

- कर्जा तथा सुविधाको दुरुपयोग गरेको प्रमाणित भएमा,
- सुरक्षणमा राखेको सामान दुरुपयोग गरेको प्रमाणित भएमा,
- ऋणी गायब भएमा,

- प्रचलित कानून वमोजिम ऋणी टाट पल्टेमा,

- इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले ऋणी विरुद्ध अदालतमा मुद्दा दायर गरेको अवस्थामा,

- ऋण असुली न्यायाधिकरणमा उजुरी दिएको अवस्थामा,

यस्तै कालोसूचीमा समावेश हुने अन्य अवस्थाहरु निम्न छन् :

- नक्कली चेक, ड्राफ्ट, विदेशी मुद्रा, क्रेडिट/डेबिट कार्ड, विल्स आदि कागजात तथा उपकरण प्रयोग गरी रकम ठगी गरेमा । त्यस्तै सोही ठगी गर्ने प्रयास गरेको विषयमा अदालतबाट कसुरदार ठहरिएमा,

- कुनै व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्था वित्तीय कारोवार सम्बन्धी अपराधमा संलग्न भएको प्रमाणित भएमा,

- कुनै व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संस्थाले इजाजतपत्रप्राप्त संस्थासंग लिएको कर्जा सो कर्जाको लिखतको भाकाभित्र चुक्ता नगरी असुलीको कारवाही चलाउँदाको अवस्था,

- इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कर्जा अपलेखन गर्नुपर्दाको अवस्थामा,

- मौज्जात अपर्याप्त भएको खाताको चेक जारी गरेको र सो को भुक्तानी गर्नका लागि प्रयास गर्दा समेत जारीकर्ताको कारण भुक्तानी हुन नसकेमा, वा खातावालाले आफुले जारी गरेको चेकको रकम भुक्तानी नहुँदै खाता गरेमा ।

- नेपाल राष्ट्र बैकले दिएको निर्देशनको पालना नगरी नगद जरिवानाको कारवाहीमा परेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाका संचालक, कार्यकारी प्रमुख तथा अन्य कर्मचारीबाट नगद जरिवाना भुक्तानी नभएसम्म ।

- कुनै कारण परी चेक जारी गर्ने खातावालाले औचित्य प्रमाणित हुने गरी stop payment गरेको अवस्थामा बाहेक stop payment गरी चेक भुक्तानी नहुने व्यवस्था गराएमा ।

निर्देशिका नं.१३ : अनिवार्य मौज्जात/बैधानिक तरलता सम्बन्धी व्यवस्था ।

नेपाल राष्ट्र बैंकले इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको अनिवार्य नगद मौज्जात राख्ने सम्बन्धमा के कस्तो निर्देशात्मक व्यवस्था गरेको छ ?

- “क” वर्गका संस्थाले कूल निक्षेप दायित्वको ६.० प्रतिशत
- “ख” वर्गका विकास बैंकले कूल निक्षेप दायित्वको ५.० प्रतिशत
- “ग” वर्गका वित्त कम्पनीले कूल निक्षेप दायित्वको ४.० प्रतिशत
- तर चल्ती र कल खाता बाहेकका अन्य निक्षेप स्वीकार गर्ने “ख” र “ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कूल निक्षेप दायित्वको २.० प्रतिशत
- अनिवार्य मौज्जात वापतको रकम नेपाल राष्ट्र बैंकमा राख्नु पर्ने तर “ख” र “ग” वर्गका संस्थाले राष्ट्र बैंकको कार्यालय नभएको स्थानमा नजिकको “क” वर्गको संस्थामा यस प्रयोजनको लागि चल्ती खातामा रकम जम्मा गर्न सक्ने,
- अनिवार्य मौज्जात प्रयोजनका लागि खोल्ने खाता सम्बन्धित वित्तीय संस्थाको केन्द्रीय कार्यालय भएको स्थानमा मात्र खोल्नु पर्ने
- अनिवार्य नगद मौज्जात नपुग भएको अवस्थामा जरिवानाको कारवाही हुने ।
- अनिवार्य मौज्जातको गणना साप्ताहिक (प्रत्येक आइतवारदेखि शनिवार) रुपमा हुने,
- मौज्जातको गणना गर्दा दुई हप्ता अधिको साप्ताहिक औसत निक्षेप दायित्वको आधारमा गरिने ।
- अनिवार्य मौज्जात गणना गर्ने प्रयोजनको लागि कुल निक्षेप दायित्व र नेपाल राष्ट्र बैंक मौज्जातको दैनिक औसत निर्धारण गरिने
- यस प्रयोजनको लागि निर्धारित विवरण भरी हप्ता वितेको सात दिन भित्र अनिवार्य रुपमा राष्ट्र बैंकको सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पुग्ने गरी पठाउनु पर्ने,
- अनिवार्य मौज्जात तथा तरल सम्पत्तिको गणना देहाय बमोजिम हुनेछ :-
 - (क) अनिवार्य मौज्जात र तरल सम्पत्तिको गणना दैनिक औसतको आधारमा मासिक रुपमा गरिने,
 - (ख) “क” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा रहेको मुद्दति निक्षेपको हकमा बढीमा नब्बे प्रतिशतसम्म मात्र तरल सम्पत्तिमा गणना गर्नु पर्ने,
 - (ग) तरल सम्पत्तिको गणना गर्दा मुद्दति निक्षेप वा सरकारी ऋणपत्र तथा नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्र धितोमा राखी ऋण लिएको भए ऋण लिए बराबरको रकम घटाउनु पर्ने,

(घ) इजाजत प्राप्त संस्थाले सरकारी सुरक्षणपत्रको साँवा तथा ब्याज भुक्तानी गरी सोको शोधभर्नाको लागि राष्ट्र बैंकमा माग गरेको साँवा भुक्तानी रकमको शोधभर्ना प्राप्त नहुँदासम्म रकमलाई अनिवार्य मौज्जात अनुपातमा गणना गरिने ।

☞ नेपाल राष्ट्र बैंकले इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको लागि के कस्तो वैधानिक तरलता अनुपात राख्ने निर्देशात्मक व्यवस्था गरेको छ ?

- "क" वर्गका बैंकले कुल निक्षेपको १२ प्रतिशत,
 - "ख" वर्गका विकास बैंकले कुल निक्षेपको ९ प्रतिशत,
 - "ग" वर्गका वित्त कम्पनीले कुल निक्षेपको ८ प्रतिशत,
 - चल्ती र कल निक्षेप संकलन नगर्ने "ख" र "ग" वर्गका वित्तीय संस्थाले ६ प्रतिशत
 - वैधानिक तरलता गणनाको लागि निम्नानुसारको तरल सम्पत्तीहरू गणना गरिने :
 - नेपाल सरकारको सुरक्षणपत्रमा गरेको लगानी,
 - अनिवार्य मौज्जात प्रयोजनका लागि नेपाल राष्ट्र बैंकमा राखिएको रकम,
 - आफ्नो ढुकुटीमा रहेको नगद मौज्जात,
 - "ख" र "ग" वर्गका संस्थाको हकमा अनिवार्य मौज्जात प्रयोजनका लागि वाणिज्य बैंकहरूमा रहेको रकम,
 - राष्ट्रियस्तर बाहेकका वित्तीय संस्थाहरूले मागेका बखत प्राप्त हुने गरी अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा राखेको रकम,
- वैधानिक तरलता अनुपात गणना सम्बन्धमा देहाय बमोजिम हुने
- वैधानिक तरलता अनुपात गणना गर्दा ठीक अधिल्लो महिनाको अन्त्यमा रहेको स्वदेशी निक्षेप दायित्वलाई आधार मानिने ।
 - यस्तो अनुपात गणना गरी प्रत्येक महिनाभरको वैधानिक तरलता अनुपात रकमको विवरण अनिवार्य नगद मौज्जात सम्बन्धी अन्य व्यवस्था सरह हुने ।
 - उल्लिखित मौज्जात नपुग भएको अवस्थामा नपुग भएजति रकम वर्ष र महिनाको आधारमा पटक निर्धारण गरी जरिवाना हुने,
 - वैधानिक तरलता अनुपात नपुग भए जति रकममा राष्ट्र बैंकले तोकेको प्रचलित बैंकदरको प्रतिशतले मासिक हिसावमा जरिवाना हुने,

निर्देशन नं. १४ : शाखा/कार्यालय खोल्ने सम्बन्धी व्यवस्था ।

☞ नेपाल राष्ट्र बैंकले बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शाखा/कार्यालय खोल्ने सम्बन्धमा गरेको व्यवस्था संक्षेपमा उल्लेख गर्नुहोस् ।

नेपाल राष्ट्र बैंकबाट "क", "ख" र "ग" वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको शाखा/कार्यालय खोल्ने सम्बन्धमा निम्नानुसारको व्यवस्था रहेको छ :

- बैंक तथा वित्तीय संस्थाले शाखा कार्यालय खोल्न यस बैंकको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्ने,
- निर्धारित अवस्था पूरा गरेका "क", "ख" र "ग" वर्गको संस्थाले आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र नयाँ शाखा कार्यालय खोल्न सक्ने,
- कुनै जिल्लाभित्र ५ वा बढी बैंकिङ्ग इकाइ रहेता पनि कुनै गाविस वा नगरपालिकामा कुनै पनि बैंकिङ्ग कारोवार गर्ने इकाई नभएको विशेष व्यवस्था अन्तरगत संस्थापना भई वित्तीय कारोवार संचालन गरिरहेका वित्तीय संस्थाहरूले शाखा कार्यालय तथा अन्य कुनै किसिमको थप कार्यालय खोल्न नपाउने
- उक्त शर्तहरू पूरा नभएका र व्यवस्थापन सुधारको प्रकृत्यामा रहेका संस्थाहरूले विशेष अवस्थामा राष्ट्र बैंकले तोकिएको शर्तहरूको अधिनमा रही शाखा कार्यालय/अन्य कार्यालय स्थापना गर्न पाउने,
- शाखा विस्तार गर्न स्वीकृति प्रदान गर्दा पेश गरिएको सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन समेतलाई आधार बनाई तीन वर्षभित्र प्रस्तावित शाखा मुनाफामा संचालित हुन सक्ने कुरालाई आधार लिइने,
- "क" वर्ग र राष्ट्रियस्तरका "ख" वर्गका संस्थाहरूले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति न्यून रहेका तोकिएका १४ जिल्लामा प्रमुख राजमार्ग र सोसँग जोडिएका गा.वि.स./नगरपालिकामा खोल्ने बाहेकमा शाखा खोलेमा सदरमुकाममा रु. ५० लाखसम्म र सदरमुकामभन्दा बाहिर रु. १ करोडसम्म राष्ट्र बैंकबाट शून्य व्याजदरमा कर्जा सुविधा उपलब्ध हुन सक्ने,
- नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति न्यून रहेका तोकिएका १४ जिल्लामा कम्तीमा एक शाखा र काठमाण्डौ उपत्यका बाहिर अन्यत्र दुई शाखा गरी तीन वटा शाखा खोली सञ्चालनमा ल्याए पश्चात मात्र काठमाण्डौ उपत्यकाभित्र एक शाखा खोल्न सकिने,
- विगतमा सुरक्षा व्यवस्थाको कारण राष्ट्र बैंकको स्वीकृति नलिई बन्द गरिएका, गाभिएका वा स्थानान्तरण गरिएका शाखाहरू पूर्ववत् रूपमा सञ्चालन गर्न स्वीकृति लिई रहनु पर्ने,
- एक्टेन्सन काउन्टर, सम्पर्क/प्रतिनिधी कार्यालय, घुम्ति बैंकिङ्ग सेवा, सिमित बैंकिङ्ग इकाइ तोकिएका प्रक्रिया पूरा गरी स्थापना गर्न सक्ने,
- "क" वर्गका वाणिज्य बैंकले तोकिएका शर्त तथा मापदण्ड पूरा गरी विदेशमा शाखा कार्यालय स्थापना गर्न सक्ने
- यस्तै कुनै शाखा वा कार्यालय बन्द गर्न नेपाल राष्ट्र बैंकको स्वीकृति लिनु पर्ने,
- शाखा/कार्यालय स्थापना सम्बन्धी निर्देशनको पालना नगरेमा खोलिएका शाखा/कार्यालय तत्कालै बन्द गर्ने र थप २ वर्ष शाखा खोल्न नपाइने, सञ्चालकलाई कारवाही र सजाय हुने जस्ता कारवाही हुने व्यवस्था रहेको ।

निर्देशन नं.१५: ब्याजदर सम्बन्धी व्यवस्था ।

नेपाल राष्ट्र बैंकले ब्याजदर सम्बन्धमा गरेको व्यवस्था संक्षेपमा उल्लेख गनुहोस् ।

नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजत पत्र प्राप्त "क", "ख" र "ग" वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले निक्षेपमा प्रदान गर्ने र कर्जा तथा सापटमा लिने ब्याजदर सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंकले जारी गरेको निर्देशनका मुख्य व्यवस्था निम्नानुसार रहेका छन् :

- "क" "ख" र "ग" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले निक्षेपमा दिने र कर्जा तथा सापटमा लिने ब्याजदर निर्धारण गर्न र त्यस्तो ब्याजदरको प्रकार तथा कार्यविधि आफैले निर्धारण गर्न सक्ने,
- यस्तो ब्याजदर निर्धारण गर्दा राष्ट्र बैंकबाट "क" तथा राष्ट्रियस्तरका "ख" र "ग" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका लागि कर्जा तथा सापटको ब्याजदर निर्धारण गर्दा "आधार दर" (Base Rate) सँग आवद्ध गरी निर्धारण गर्नु पर्ने,
- आधार दर "आधार दर निर्धारण सम्बन्धी कार्यविधि, २०६९" बमोजिम (आधार दर = कोष लागत प्रतिशत + अनिवार्य मौज्जात लागत प्रतिशत + वैधानिक तरलता लागत प्रतिशत + सञ्चालन लागत प्रतिशत + सम्पत्तिमा प्रतिफल प्रतिशत) को सुत्र प्रयोग गरी गणना गर्नुपर्ने,
- आधार दरको गणना कम्तीमा पनि प्रत्येक महिनामा गर्नु र सो को विवरण आफ्नो वेबसाइटमा राख्नु पर्ने,
- कर्जा नवीकरण, पुनरतालिकीकरण वा पुनरसंरचना गर्दा समेत आधार दरलाई आधार मानी ब्याजदर निर्धारण गर्नुपर्ने,
- निक्षेपमा दिने र कर्जा तथा सापटमा लिने ब्याजदर निर्धारण गर्दा औसत ब्याजदर अन्तर ५ प्रतिशत भन्दा बढि नहुने गरी निर्धारण गर्नुपर्ने ।
- औसत ब्याजदर अन्तर गणना प्रत्येक महिना औसत ब्याजदर अन्तर गणना गरी आफ्नो वेबसाइटमा प्रकाशन गर्नुपर्नेछ । साथै प्रत्येक त्रयमासको वित्तीय विवरण र ब्याजदर सम्बन्धी विवरण प्रकाशन गर्दा अनिवार्य रूपमा औसत ब्याजदर अन्तर समेत प्रकाशन गर्नुपर्ने र त्यस्तो विवरण राष्ट्र बैंकको सम्बन्धित सुपरीवेक्षण विभागमा पनि पठाउनु पर्ने,
- इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कर्जा तथा सापटमा समदर (Flat rate) मा ब्याजदर तोक्न नपाउने
- इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले निक्षेपमा दिने र कर्जा तथा सापटमा लिने ब्याजदर, ब्याज गणना विधि, हर्जाना लगाउने विधि, सेवा शुल्क र कमिशन दर निर्णय गराई लागू गर्नु पर्ने,

- इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले निक्षेपमा प्रदान गर्ने प्रकाशित व्याजदरमा शून्य दशमलव पाँच प्रतिशत बिन्दुसम्म बढाउन र कर्जाको व्याजदरको हकमा प्रकाशित व्याजदरभन्दा १ प्रतिशत बिन्दु भन्दा बढी थपघट गर्न नपाउने, तर अक्षयकोष वा ५ वर्षभन्दा बढी भुक्तानी अवधि भएका निक्षेपमा ग्राहक र संस्थाबीचको आपसी सहमतिको आधारमा व्याजदर कायम गर्न सक्ने, र बोलकबोल (Bidding) को आधारमा संकलन हुने संस्थागत निक्षेपको हकमा प्रकाशित व्याजदरको व्यवस्था लागू नहुने
- व्याजदर सम्बन्धी विवरण हरेक त्रयमास समाप्त भएकै ७ दिनभित्र राष्ट्र बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पठाउनु पर्ने र राष्ट्रिय स्तरका पत्रपत्रिकामा प्रकाशितन समेत गर्नुपर्ने,
- विपन्न वर्ग कर्जाको व्याज दरमा एक प्रतिशत दरले सहूलियत दिने व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- कर्जा सापटमा प्राप्त हुनुपर्ने व्याजको नगद आम्दानीको आधारमा मात्र व्याज आम्दानी जनाउनु पर्ने,
- बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट प्रवाहित कर्जा/सापटमा त्रैमासिक रुपमा व्याज असुल गर्ने गरेको अवस्थामा निक्षेपकर्ताको बचतखातामा पनि कम्तीमा ३/३ महिनामा व्याज प्रदान गरी जम्मा गराई दिनु पर्ने
- निक्षेपकर्तालाई दिने व्याज सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको निक्षेप दायित्वमा व्याज प्रदान गर्ने नीति वमोजिम साप्ताहिक, मासिक, त्रैमासिक वा अन्य जुन अवधिको आधारमा व्याज गणना गर्ने हो सो अवधिको कम्तीमा औसत मौज्जात (Average Deposit Balance) मा प्रदान गर्नु पर्ने ।

निर्देशन नं. १६: वित्तीय स्रोत संकलन सम्बन्धी व्यवस्था ।

- बैंक तथा वित्तीय संस्थाले संकलन गर्ने वित्तीय स्रोतको सीमा सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंकले गरेको निर्देशनात्मक व्यवस्था संक्षेपमा उल्लेख गर्नुहोस् ।
- “क” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थालाई वित्तीय स्रोत संकलन सम्बन्धी कुनै सीमा नलाग्ने, “ख” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो प्राथमिक पूँजीको बढीमा बीस गुणासम्म र “ग” वर्गको संस्थाले आफ्नो प्राथमिक पूँजीको बढीमा पन्ध्र गुणासम्म वित्तीय स्रोत संकलन गर्न सक्ने ।
- तीनवटै वर्गका संस्थाले सापटीको हकमा आफ्नो कुल निक्षेप दायित्वको बढीमा एक तिहाइसम्म परिचालन गर्न सक्ने ।
- वित्तीय स्रोत संकलन सीमा अनुगमन गर्ने प्रयोजनका लागि ठिक अधिल्लो त्रयमासमा कायम रहेको प्राथमिक पूँजीलाई आधार मानिने ।
- कुनै एउटा फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाबाट आफ्नो कुल निक्षेपको बढीमा बीस प्रतिशतसम्मको सीमामा बढ्ने गरी संस्थागत निक्षेप परिचालन गर्न र कुल निक्षेपमा संस्थागत निक्षेपको अंश ६० प्रतिशतभन्दा बढि कायम गर्न नपाइने,

- इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले स्वीकार गर्ने निक्षेपको अवधि, प्रकार आदि सम्पूर्ण नियम, प्रक्रिया तथा कार्यविधि बनाई लागू गर्नुपर्ने,
- इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले वित्तीय स्रोत संकलन सीमाभित्र रही अन्य इजाजतपत्र प्राप्त निकायसँग सापटी लिन सक्ने,
- "क" र "ख" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले वित्तीय स्रोत संकलन सीमाभित्र रही डिबेन्चर तथा अन्य ऋण उपकरणहरु जारी गर्नु अघि राष्ट्र बैंकको स्वीकृति लिनु पर्ने,
- "ख" र "ग" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले मागेका बखत फिर्ता पाउने प्रकारको कल खाता बाहेक राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त अन्य कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्था वा कुनै पनि प्रकारको निक्षेप सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थामा ब्याज प्राप्त हुने गरी कुनै पनि प्रकारको स्वदेशी निक्षेप खाता खोल्न नपाउने,
- सीमाभन्दा बढी वित्तीय स्रोत परिचालन गरेमा सीमाभित्र नआउन्जेल दैनिक रुपम प्रचलित बैंक दरले जरिवाना लगाउने र संस्थाको कार्यकारी प्रमुखलाई व्यक्तिगत रुपमा रु. १ लाखसम्म जरिवाना हुने ।
- सञ्चालनमा आएको मितिले तीन वर्षभित्र सर्वसाधारणको लागि छुट्याइएको शेयर विक्री वितरण गरी सक्नु पर्ने । साथै, प्रचलित धितोपत्र सम्बन्धी कानुनको अधिनमा रही सार्वजनिक रुपमा पुनः शेयर निष्काशन (Further Public Issue) गर्न सक्ने,
- तोकिए बमोजिमका शर्त अन्तर्गत रही शेयर निक्षेप (Share Deposit) योजनाहरु संचालन गर्न सक्ने
- सुरक्षण नराखिएको सहायक आवधिक ऋणपत्र तथा भुक्तानी योग्य अपरिवर्तनीय अग्राधिकार शेयर जारी गर्न सक्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाले सुरक्षण नराखिएको सहायक आवधिक ऋणपत्र (Subordinated Term Debt) र भुक्तानी योग्य अपरिवर्तनीय अग्राधिकार शेयर (Redeemable Non-Convertible Preference Share) जारी गर्दा निर्धारित शर्तका अधिनमा रहनु पर्ने,
- बीमित खाताका एकै प्रकृतिका निक्षेपकर्ताहरुका बीचमा कुनै विभेद नहुने तथा निक्षेपकर्तालाई थप व्ययभार नपर्ने गरी खाताहरु बीमा हुने व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- निक्षेप संकलनलाई आकर्षक बनाउन उपहार सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नपाइने,
- प्राकृतिक व्यक्तिका नाममा बचत तथा मुद्दति खातामा रहेको रु २ लाखसम्मको निक्षेप "निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण निगम" सँग सुरक्षण गर्ने/गराउने व्यवस्था गर्नु पर्ने र सो रकमलाई वृद्धि गरी क्रमशः रु ५ लाखसम्म पुऱ्याउन आवश्यक व्यवस्था मिलाउनु पर्ने ।
- विदेशी लगानीकर्ताले नेपालभित्र लगानी गरी गरी आर्जन गरेका लाभांश रकम सम्बन्धित देशको सरकारी निकाय वा केन्द्रीय बैंकको सहमतीमा बैंक तथा वित्तीय

संस्थामा मुद्दती खाता खोली जम्मा गर्न सक्ने र सो निक्षेप तथा निक्षेपबाट आर्जित ब्याजको रिप्याट्रीयसन तोकिएको शर्तमा राष्ट्र बैंकको विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागबाट स्वीकृति लिएर मात्र गर्न पाउने

- बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट Good for Payment नगरिएका चेकहरु भुक्तानी योग्यताको थप निश्चितताका लागि निर्धारित ब्यनस्थाका अधिनमा रही Good for Payment गर्न सक्ने,

निर्देशन नं. १७: विपन्न वर्ग तथा तोकिएका उत्पादनशील क्षेत्रमा प्रवाह गर्नुपर्ने कर्जा सम्बन्धी व्यवस्था ।

☞ विपन्न वर्ग तथा उत्पादनशील क्षेत्रमा जाने कर्जा सम्बन्धमा भएको निर्देशनात्मक व्यवस्था उल्लेख गर्नुहोस् ।

नेपाल राष्ट्र बैंकबाट "क", "ख" "ग" वर्गको इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाहरुले विपन्न वर्ग तथा तोकिएको उत्पादनशील क्षेत्र प्रवाह गर्नुपर्ने कर्जाका सम्बन्धमा निम्न बमोजिमको निर्देशनात्मक व्यवस्था गरेको छः

- आफ्नो कूल बाँकी कर्जा सापट (विल्स खरिद तथा डिस्काउण्ट समेत) को न्युनतम क्रमशः ४.५ प्रतिशत, ४.० प्रतिशत र ३.५ प्रतिशत विपन्न वर्गमा कर्जा प्रवाह गर्नु पर्ने, ।
- वित्तीय कारोबार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त संस्था तथा नयाँ खोलिने वा स्तरोन्नति भई कारोबार सञ्चालन गरेको १ वर्षपछिको त्रैमासिक अवधिमा ६ महिना अघिको कूल बाँकी कर्जा सापटको आधारमा विपन्न वर्गमा अनिवार्य रुपले कर्जा प्रवाह गर्नु पर्ने,
- निर्देशनमा उल्लेख भए अनुसारका क्षेत्रमा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रुपमा प्रवाह गरेको कर्जालाई विपन्न वर्गमा प्रवाह भएको कर्जामा गणना गरिने,
- इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले "घ" वर्गको वित्तीय संस्थाको संस्थापक शेयरमा गरेको लगानीलाई समेत अप्रत्यक्ष रुपमा विपन्न वर्गमा प्रवाह गरिएको कर्जा सरह गणना गरिने
- इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुबाट विपन्न वर्ग कर्जा अन्तरगत लघु वित्त विकास बैंकहरुले प्राप्त गरेको कर्जा रकम शत प्रतिशत विपन्न वर्गमा अनिवार्य रुपमा कर्जा प्रवाह गर्नु पर्ने,
- इजाजतपत्रप्राप्त वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीबाट प्रत्यक्ष रुपमा तोकिएको शर्तहरुको अधिनमा रही अस्पताललाई प्रवाह हुने कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गरिने,
- बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट विपन्न वर्गमा गणना हुन योग्य व्यक्तिहरुका लागि मात्र घरजग्गा खरिद तथा घर निर्माण कर्जाको आवश्यकता पूरा गर्ने उद्देश्यले

तोकिए अनुसारको शर्तको अधिनमा रही प्रदान भएको कर्जालाई समेत विपन्न वर्गको कर्जामा गणना गरिने

- बैंक तथा वित्तीय संस्थाले विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्नु पर्ने (क, ख र ग वर्गको क्रमशः ३, १.५ र १ प्रतिशत) रकमको एक तिहाइ रकम युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोषको नाममा आफ्नै संस्थामा खोलिएको खातामा जम्मा गरेमा विपन्न वर्गमा गरिएको कर्जा मानिने ।
- सम्बन्धित ईजाजतपत्र प्राप्त संस्थाले विपन्न वर्गमा प्रवाह गरिने कर्जा सम्बन्धी नीतिगत एवं प्रकृयागत व्यवस्थालाई आफ्नो कर्जा नीतिमा स्पष्ट रूपमा उल्लेख गर्नु पर्ने
- अन्य निर्देशनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि सामूहिक/व्यक्तिगत/संस्थागत जमानीमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा विपन्न वर्गमा गणना हुने गरी प्रवाह गरिएको कर्जाको लागि अतिरिक्त विस प्रतिशत थप कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्नु नपर्ने
- विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्ने गरी प्राप्त सापटी रकमलाई लक्षित वर्गमा प्रवाह नगरी सो वापतको रकम व्याज आर्जन हुने गरी कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थामा जम्मा गर्न नपाइने
- तोकिएको उत्पादनशील क्षेत्र कर्जा अन्तर्गत क वर्गका संस्थाहरूको हकमा तोकिएका उत्पादनशील क्षेत्र (कृषि, उर्जा, पर्यटन र घरेलु तथा साना उद्योग) गर्ने कर्जा लगानी सुनिश्चित गर्न कुल कर्जा लगानीको २० प्रतिशत कर्जा लगानी गर्नु पर्ने,
- यस्तै ख वर्गको संस्थाको हकमा यस्तो कर्जा २०७३ असार मसान्तसम्म कुल कर्जा लगानीको न्यूनतम १५ प्रतिशत र ग वर्गको हकमा न्यूनतम १० प्रतिशत पुऱ्याउने कार्ययोजना बनाइ ६/६ महिनामा समीक्षा गर्नुपर्ने,

निर्देशन नं. १८: स्तरोन्नति हुने, कार्यक्षेत्र विस्तार वा संकुचन तथा गाभ्ने/गाभिने सम्बन्धी व्यवस्था ।

☞ बैंक तथा वित्तीय संस्थाको स्तरोन्नती सम्बन्धी मापदण्ड के कस्तो रहेको छ ?

नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशानुसार तोकिएका मापदण्ड पूरा गरेका र राष्ट्रियस्तरको कार्यक्षेत्र भएका "ग" वा "ख" वर्गका वित्तीय संस्था क्रमशः "ख" वा "क" वर्गको संस्थामा परिणत हुनसक्ने अवस्थालाई स्तरोन्नती भनी स्पष्ट गर्दै स्तरोन्नतीका लागि निम्नानुसारको मापदण्ड तोकिएको छ । यस्ता मापदण्ड पूरा गरेर स्तरोन्नतीका लागि राष्ट्र बैंक समक्ष आवश्यक कागजात सहित सैद्धान्तिक सहमतिका लागि निवेदन दिनु पर्ने, सैद्धान्तिक सहमति प्राप्त गर्नुपर्ने तथा सहमति माग गरेपछि शोयर खरिद विक्री कारोवार रोकका गर्नुपर्ने र सहमति प्राप्त भएमा स्तरोन्नतीको प्रक्रिया अगाडि बढाउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

- (क) संस्थाले सम्बन्धित वर्गको वित्तीय कारोबार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त गरेको अवधि ५ वर्ष पुरा गरेको ।
- (ख) संस्था पछिल्लो पाँच आर्थिक वर्षमा लगातार रूपमा नाफामा रहेको ।
- (ग) संस्था सञ्चित नोक्सानीमा नरहेको ।
- (घ) कुल निष्क्रिय कर्जा (Non performing loan) अनुपात ५ प्रतिशत भन्दा तल रहेको ।
- (ङ) माथिल्लो वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका लागि राष्ट्र बैंकले तोकेको न्युनतम चुक्ता पुँजी पुरा भएको ।
- (च) संस्थाले यस बैंकद्वारा जारी पुँजी पर्याप्तता, प्रति ग्राहक कर्जा सीमा, कर्जा निक्षेप अनुपात, कर्जा नोक्सानी व्यवस्था र वित्तीय स्रोत परिचालन सम्बन्धी निर्देशनहरू पूर्ण रूपमा पालना गरेको ।
- (छ) संस्था वा सञ्चालक समिति/पदाधिकारीलाई राष्ट्र बैंकबाट सुशासन लगायत खण्ड (च) मा उल्लिखित निर्देशनहरू पालना नगरेको विषयमा कारवाही भएको भए सो कारवाही फुकुवा भएको अवधि ३ वर्ष पुरा भएको ।
- (ज) शिघ्र सुधारात्मक कारवाही भएको भए सो कारवाही फुकुवा भएको ३ वर्ष पुरा भएको ।
- (झ) संस्थाले अधिल्लो आर्थिक वर्षसम्मको लेखापरीक्षण सम्पन्न गरेको ।
- (ञ) राष्ट्रियस्तरको कार्यक्षेत्र भएको "ख" वर्गबाट "क" वर्गमा स्तरोन्नति हुन चाहने संस्थाको अधिल्लो आर्थिक वर्षमा व्यवसायको आकार (निक्षेप तथा कर्जाको कुल योग) न्युनतम चुक्ता पुँजीको १५ गुणा (हालको वर्गको) र ग्राहक संख्या २५ हजार (निक्षेपकर्ता र ऋणी) भएको ।
- (ट) राष्ट्रियस्तरको कार्यक्षेत्र भएको "ग" वर्गबाट "ख" वर्गमा स्तरोन्नति हुन चाहने संस्थाको अधिल्लो आर्थिक वर्षमा व्यवसायको आकार (निक्षेप तथा कर्जाको कुल योग) न्युनतम चुक्ता पुँजीको १५ गुणा (हालको वर्गको) र ग्राहक संख्या १० हजार (निक्षेपकर्ता र ऋणी) भएको ।

यस्तै व्यवस्था गाभ्ने, गाभिने, प्राप्त भई स्तरोन्नतीका हुने, कार्यक्षेत्र विस्तार गर्ने तथा कार्यक्षेत्र संकुचन गर्ने सम्बन्धमा पनि आवश्यक व्यवस्थाहरू यस निर्देशनमा उल्लेख गरिएका छन् ।

निर्देशन नं. १९: सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी निवारण सम्बन्धी व्यवस्था ।

नेपाल राष्ट्र बैंकले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले ग्राहकको पहिचान तथा सम्पत्ति शुद्धीकरण र आतंकवादी क्रियाकलापमा लगानी गर्ने कार्य निवारण गर्ने सम्बन्धमा के कस्तो निर्देशनात्मक व्यवस्था गरेको छ ?

यस प्रयोजनका लागि राष्ट्र बैंकले निम्नानुसारका व्यवस्थाहरू गरेको छ :

१. इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४, सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण नियमावली, २०६६ र राष्ट्र बैंकको निर्देशनले तोके बमोजिम आवश्यक नीति, प्रक्रिया र अभ्यासको तर्जुमा गरी कार्यान्वय गर्नु पर्ने,
२. आफ्नो ग्राहकको पहिचान एवं मूल्यांकनका लागि जोखिममा आधारित प्रणालीको प्रयोग गरी ग्राहक पहिचान पद्धति कायम गर्नु पर्ने,
३. ग्राहकको स्पष्ट पहिचान गरेर मात्रै कारोबार गर्नुपर्ने,
४. कुनै ग्राहकले हिताधिकारी भएमा निजको पहिचानको लागि पर्याप्त सूचनाहरु प्राप्त हुने गरी आवश्यक मापदण्ड निर्धारण गर्नुपर्ने,
५. व्यावहारिक रूपमा ग्राहकको पहिचान तुरुन्तै हुन नसकेमा ढिला गरेर भए पनि पुष्टी गर्न गर्नुपर्ने,
६. भौगोलिक क्षेत्र, व्यवसाय वा पेशा, कार्यक्षेत्र, ग्राहक, सेवा वा उत्पादन, कारोबार तथा वितरण माध्यम समेतका आधारमा सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी जोखिमको पहिचान तथा मूल्याङ्कन समेत गरी ग्राहकको जोखिम विवरण तयार गर्नु पर्ने,
७. जोखिम न्यूनीकरण तथा पुष्टिका लागि आवश्यक आन्तरिक नीति तथा प्रक्रिया सहित तेश्रो पक्षको समेत प्रयोग गर्न सकिने,
८. ग्राहकको आफ्नो वा हिताधिकारीको पहिचान खुलाउन वा पुष्टि हुन नसक्ने वा जोखिम विवरण तयार गर्न पर्याप्त सूचना प्रदान गर्न नसक्ने नयाँ ग्राहकको स्वीकार गर्न नहुने,
 ९. ग्राहकको सूचना निरन्तर रूपमा संकलन र गर्ने पहिचानका लागि संकलित कागजातहरु सुरक्षित
१०. आफ्ना ग्राहकहरुको कारोबार र उनीहरुसँगको सम्बन्धको निरन्तर रूपमा अनुगमन गर्नु पर्ने र संकास्पद कारोबारको अभिलेख पछि परीक्षण गर्न सक्ने गरी सुरक्षित राख्नुपर्ने,
११. यस निर्देशन अनुरूपको ग्राहक मूल्याङ्कन पद्धति सम्पन्न गर्न नसक्ने अवस्था विद्यमान भएमा ग्राहकसँगको सम्बन्धलाई स्थगित गरी त्यस्तो कारोबारलाई शंकास्पद कारोबारको रूपमा पठाउनु पर्ने,
१२. उच्च जोखिमयुक्त ग्राहकहरुका लागि परिस्कृत ग्राहक पहिचान पद्धति र कम जोखिमयुक्त ग्राहकका लागि कम जोखिमयुक्त पहिचान पद्धति अवलम्बन गर्नुपर्ने,
१४. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले आफूले विद्युतीय माध्यमबाट प्राप्त गर्ने सबै स्थानान्तरण (Wire Transfer) को सम्बन्धमा उत्पत्तिकर्ताको पूर्ण सूचना प्राप्त गर्ने र सोको सत्यता पुष्ट्याई प्राप्त गर्नु पर्ने,
१५. सीमा बारपार करेसपोण्डेन्ट बैकिङ्ग वा यस्तै सम्बन्धमा आवश्यक नीति, प्रक्रिया, तथा नियन्त्रण प्रणालीको तर्जुमा गरी लागू गर्नु पर्ने,

१६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले स्वदेशी तथा विदेशी सबै कारोवार तथा वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाएका शंकास्पद तथा सीमा कारोवारको अभिलेख कारोवार भएको मितिले कम्तिमा पाँचवर्ष (आधिकारिक निकायले तोकेको अवस्थामा सो भन्दा बढी पनि) सम्म सुरक्षित राख्नु पर्ने ।
१७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाले तोकेको सीमा भित्रको रुपैयाँ तथा सो बराबरको विदेशी मुद्राको कारोवारको विवरण त्यस्तो कारोवार भएको मितिले १५ दिन निर्धारित ढाँचामा वित्तीय जानकारी इकाई समक्ष पेश गर्नु पर्ने ।
१८. संकास्पद कारोवारको विवरण वित्तीय जानकारी इकाईलाई पठाउनु पर्ने,
१९. ग्राहकसँग सम्बन्धित सूचनाहरू कुनै आधिकारिक निकायले माग गरेको र प्रचलित कानूनले तोकेको अवस्थामा बाहेक अनाधिकृत व्यक्तिलाई सूचना दिन नहुने,
२०. संस्थाले आन्तरिक नीति, प्रक्रिया, प्रणाली र नियन्त्रण सम्बन्धी आवश्यक व्यवस्था गर्नुपर्ने,
२१. नयाँ प्रविधिको दुरुपयोग हुन नदिने गरी नीति तथा प्रक्रिया तर्जुमा गरी लागू गर्नुपर्ने, आदि ।

निर्देशन नं. २०: सहायक कम्पनी सम्बन्धी व्यवस्था ।

नेपाल राष्ट्र बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले खोल्न पाउने “घ” वर्गको लघुवित्त सहायक कम्पनी सम्बन्धमा कस्तो नीतिगत तथा प्रक्रियागत व्यवस्था गरिएको छ ?

नेपाल राष्ट्र बैंकबाट जारी भएको निर्देशन अनुसार “घ” वर्गको लघुवित्त सहायक कम्पनी (Subsidiary Company) खोली कारोवार गर्न निम्नानुसारको नीतिगत तथा प्रक्रियागत व्यवस्था गरिएको छ :

- इजाजतपत्रप्राप्त “क” वा “ख” वा “ग” वर्गका संस्थाको सहायक कम्पनी (“घ” वर्गको लघुवित्त संस्था) मा संस्थापक सेयर स्वामित्व चुक्ता पुँजीको न्यूनतम ५१ प्रतिशत तथा अधिकतम ७० प्रतिशतसम्म रहन सक्ने,
- मुख्य कम्पनीले आफ्नो वित्तीय विवरण पेश गर्दा सहायक कम्पनीको वित्तीय विवरणहरू पनि एकीकृत (Consolidated) रुपमा पेश गर्नु पर्ने,
- सहायक कम्पनीको लेखा नीति, सुचना प्रविधि तथा अन्य नीति/प्रणालीहरू (Policies, Procedures and Systems) मुख्य कम्पनीसँग सामञ्जस्यता कायम हुने गरी व्यवस्था गर्नु पर्ने,
- इजाजतपत्रप्राप्त “क”, “ख” र “ग” वर्गका संस्थाले आफ्नो तथा सहायक कम्पनीको पुँजी पर्याप्तता सम्बन्धी गणना छुट्टाछुट्टै रुपमा र एकीकृत (Consolidated) रुपमा गर्नु पर्ने,

- मुख्य तथा सहायक कम्पनीबीच हुने कारोबार प्रतिस्पर्धात्मक बजार मुल्य (Arm's Length Transaction) मा आधारित हुनु पर्ने । मुख्य तथा सहायक कम्पनीबीच हुने कारोबारको दुबै कम्पनीले सम्बन्धित पक्षबीच हुने कारोबार (Related Party Transactions) शीर्षक अन्तर्गत खुलाउनु (Disclose) पर्ने,
- त्यस्तो कारोबार भए पछि नियमितरूपमा प्रकाशित गर्नु पर्ने वित्तीय विवरणमा सो कारोबारबारे विस्तृत जानकारी प्रदान गर्नु पर्ने,
- सहायक कम्पनी स्थापना गर्ने प्रयोजनार्थ (क) राष्ट्र बैंकको नीतिगत व्यवस्था तथा निर्देशनले तोकेको न्युनतम चुक्ता पुँजी पूरा गरेको, (ख) ठीक अधिल्लो महिनाको वित्तीय विवरणमा राष्ट्र बैंकले तोकेको पुँजीकोष पूरा गरेको र (ग) ठीक अधिल्लो त्रयमासमा निष्क्रिय कर्जा ५ प्रतिशतभन्दा बढी नभएको शाखा खोल्ने सम्बन्धी व्यवस्था पूरा गरेको हुनु पर्ने
- लघुवित्त कारोबार गर्ने इजाजतपत्रप्राप्त "घ" वर्गको वित्तीय संस्था (सहायक कम्पनी) ले विद्यमान व्यवस्था बमोजिम कम्तीमा ३० प्रतिशत सेयर सर्वसाधारणको लागि बिक्री गर्नु पर्ने,
- इजाजतपत्रप्राप्त "क", "ख" र "ग" वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाले "घ" वर्गको वित्तीय संस्था (सहायक कम्पनी) मा गरेको संस्थापक सेयर लगानी तथा कर्जा प्रवाहलाई राष्ट्र बैंकको निर्देशन बमोजिम विपन्न वर्ग कर्जा अन्तर्गत गणना गरिने,
- यस्तो "घ" वर्गको वित्तीय संस्थामा गरेको सेयर लगानी रकमलाई प्राथमिक पुँजीबाट घटाउनु नपर्ने तथा वित्तीय स्वार्थ स्थापित भएको खण्डमा समेत वित्तीय स्वार्थ भएको संगठित संस्थाहरुमा गरिएको सेयर लगानी रकमलाई प्राथमिक पुँजीबाट घटाउनु नपर्ने गरी छुट दिइने,
- लघुवित्त कारोबार गर्ने "घ" वर्गको वित्तीय संस्थाको हकमा एकाघर परिवार, फर्म, कम्पनी वा सङ्गठित संस्था वा एकै समुहका कम्पनीको सेयर लगानीको अधिकतम हद चुक्ता पुँजीको २५ प्रतिशतसम्मको सीमा "क", "ख" र "ग" वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाको छुट दिइने,
- राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त "घ" वर्गको छुट्टै वित्तीय संस्था (Separate Entity) को रूपमा रहने हुनाले त्यस्तो वित्तीय संस्थाको नियमन, निरीक्षण, सुपरिवेक्षण र अन्य व्यवस्थाहरु बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ तथा विद्यमान अन्य व्यवस्था अनुरूप नै हुने,
- वित्तीय सेवाको पहुँच कम रहेका मनाङ्ग, हुम्ला, डोल्पा, कालिकोट, मुगु, जाजरकोट, बझाङ्ग, बाजुरा र दार्चुला गरी ९ जिल्लामा प्रधान कार्यालय राखी उपर्युक्त जिल्ला सहित अन्य जिल्लाहरुमा समेत वित्तीय कारोबार सञ्चालन गर्ने गरी बाहेक "घ" वर्गको सहायक कम्पनी खोल्न इजाजतपत्र दिने कार्य स्थगित गरिएको ।

मर्चेन्ट बैकिंग सम्बन्धी कार्य गर्ने सहायक कम्पनी स्थापना सम्बन्धमा के कस्तो निर्देशनात्मक व्यवस्था गरिएको छ ?

नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त "क", "ख" र "ग" वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्नो स्वर्पुंजी (Equity) लगानी गरेर छुट्टै सहायक कम्पनी मार्फत नेपाल धितोपत्र बोर्डबाट अनुमति लिई लगानी सम्बन्धी विद्यमान नीतिगत व्यवस्था तथा अन्य प्रचलित कानुनी व्यवस्थाको अधिनमा रही मर्चेन्ट बैकिङ्ग सम्बन्धी कार्य गर्न कम्तीमा ५१ प्रतिशत स्वामित्व हुने सहायक कम्पनी (Subsidiary Company) मा लगानी गरी निम्न बमोजिमको नीतिगत व्यवस्था बमोजिम सञ्चालन गर्न सक्नेछन् व्यवस्था गरिएको छ:

- मर्चेन्ट बैकिङ्ग सम्बन्धी कार्य गर्ने छुट्टै सहायक कम्पनीमा गरिएको कुल लगानी रकमलाई पुँजीकोष गणना गर्दा प्राथमिक पुँजीबाट घटाई पुँजीकोष कायम गर्नु पर्ने ।
- इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले संगठित संस्थाहरूको सेयर तथा डिभेञ्चरमा लगानी गर्दा लगानी हुने संस्थाको चुक्ता पुँजीको १० प्रतिशतमा ननाच्ने गरी मात्र लगानी गर्नु पर्ने सीमा यस प्रयोजनका लागि नरहने,
- सहायक कम्पनीको नियमन, निरीक्षण, सुपरिवेक्षण र अन्य व्यवस्थाहरू नेपाल धितोपत्र बोर्डले तय गरेको नीति निर्देशन तथा विद्यमान अन्य व्यवस्था अनुरूप हुने साथै उक्त सहायक कम्पनीमा नेपाल राष्ट्र बैंकको तर्फबाट आवश्यकता अनुसार निरीक्षण/सुपरिवेक्षण हुने,
- मुख्य कम्पनीले आफ्नो वित्तीय विवरण पेश गर्दा सहायक कम्पनीको वित्तीय विवरणहरू समेत एकीकृतरूपमा पेश गर्नु पर्ने, लेखा नीति र वित्तीय विवरण, सुचना प्रविधि तथा अन्य नीति/प्रणालीहरू मुख्य कम्पनीसँग सामञ्जस्यता कायम हुने गरी व्यवस्था गर्नु पर्ने,
- मुख्य तथा सहायक कम्पनीबीच हुने कारोबारलाई दुवै कम्पनीले सम्बन्धित पक्षबीच हुने कारोबार (Related Party Transactions) शीर्षक अन्तर्गत खुलाउनु (Disclose) पर्ने,
- त्यस्तो कारोबार भएपछि नियमितरूपमा प्रकाशित गर्नु पर्ने वित्तीय विवरणमा सो कारोबारबारे विस्तृत जानकारी प्रदान गर्नु पर्नेछ ।
- सहायक कम्पनीले धितोपत्र दलाली सम्बन्धी व्यवसाय तथा आफूले वा मुख्य कम्पनीले जारी गरेको धितोपत्रको व्यापार गर्न नपाउने,
- सहायक कम्पनीले वित्तीय स्रोत संकलन गर्ने प्रयोजनले दायित्वस्वरूप निष्काशन गर्ने कुनै पनि सुरक्षणपत्रहरूमा मुख्य कम्पनी (Parent Company) ले लगानी गर्न नपाउने र सो सुरक्षणपत्रको धितोमा कर्जा प्रवाह समेत गर्न नपाउने,
- इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले सञ्चालनमा रहेको मर्चेन्ट बैकिङ्ग सम्बन्धी कार्य गर्ने कुनै कम्पनीको सेयरमा लगानी/खरिद गरी सहायक कम्पनी बनाउन राष्ट्र बैंकको स्वीकृति लिनु पर्ने जसका लागि (अ) सहायक कम्पनी बन्ने/बनाउने सम्बन्धमा